

Poznań, 12.01.2021r.

Dr hab. med. Przemysław Pyda
Katedra i Klinika Chirurgii Ogólnej
Endokrynologii i Onkologii Gastroenterologicznej
Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu
60-355 Poznań, ul. Przybyszewskiego 49

Recenzja
w postępowaniu habilitacyjnym
doktora medycyny Jerzego Lubikowskiego

Dr med. Jerzy Lubikowski uzyskał dyplom Lekarza Medycyny w Pomorskiej Akademii Medycznej w 1991 r. a następnie, również na tej uczelni w roku 2000 otrzymał tytuł Doktora Nauk Medycznych na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „*Porównanie przebiegu oraz wczesnych i odległych wyników operacji przepukliny pachwinowej wykonanej metodą zaotrzewnową z użyciem laparoskopu i metodą Bassiniego*”.

W ramach kształcenia zawodowego, w roku 1999 uzyskał specjalizację II stopnia z chirurgii ogólnej a w roku 2007 specjalizację z transplantologii klinicznej.

Jak wynika z przedstawionych informacji zawartych w autoreferacie – dr med. Jerzy Lubikowski nie ubiegał się dotąd o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Pracę zawodową dr Jerzy Lubikowski rozpoczął w 1991r. w Oddziale Chirurgii Szpitala Rejonowego w Mogilnie, a od roku 1993 kontynuował w Oddziale Chirurgii Klatki Piersiowej Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala Ftyzjo – Pulmonologicznego w Szczecinie.

W 1994 rozpoczął pracę jako asystent w Oddziale Chirurgii Ogólnej i Transplantacyjnej Samodzielnego Publicznego Wojewódzkiego Szpitala Zespólnego w Szczecinie a następnie w latach 2013 do 2017 był asystentem w Oddziale Chirurgii Onkologicznej Zachodniopomorskiego Centrum Onkologii w Szczecinie. W 2017 roku rozpoczął pracę w Pomorskim Uniwersytecie Medycznym w Szczecinie, początkowo w Klinice Chirurgii Ogólnej, Gastroenterologicznej i Małoinwazyjnej a następnie w Klinice Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej, gdzie pracuje do chwili obecnej. Poza pracą w ośrodkach w kraju, przez okres 2 miesięcy w 2004 roku Dr Jerzy Lubikowski był asystentem w *Department of Hepatobiliary Surgery and Liver Transplantation* na Uniwersytecie w Groningen w Holandii w liczącym się na świecie ośrodku chirurgii wątroby i dróg żółciowych. Dodatkowo, w różnych okresach

swojego rozwoju zawodowego odbył 12 zagranicznych staży i szkoleń w znanych i renomowanych ośrodkach uniwersyteckich w Niemczech, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Francji, Izraelu i Holandii co dało mu odpowiednie przygotowanie chirurgiczne i w konsekwencji przyczyniło się do jego znaczących osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych.

W dniu 22.06.2020r. dr med. Jerzy Lubikowski złożył wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. Jako osiągnięcie naukowe będące podstawą wniosku wskazał cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w recenzowanych czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR). Jest to zgodne z warunkami wszczęcia takiego postępowania określonego w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 ze zm.). Wspomniane osiągnięcie naukowe zatytułował:

„Ocena skuteczności kompleksowego leczenia chirurgicznego jatrogennych uszkodzeń dróg żółciowych powstałych w następstwie zabiegów chirurgicznych oraz metod zapobiegania i leczenia powikłań żółciowych związanych z transplantacją wątroby”.

Jest to cykl czterech prac opublikowanych w recenzowanych czasopismach naukowych o sumarycznym wskaźniku Impact Factor 5,391 i sumarycznej punktacja MNiSW na dzień publikacji wynoszącej 137pkt. Całość cyklu, w sposób kompleksowy przedstawia możliwości i zasady leczenia uszkodzeń dróg żółciowych będących powikłaniem zabiegów chirurgicznych w obrębie jamy brzusznej. Uszkodzenia te pojawiają się niestety jeszcze w około 0.2-0.8% operacji wycięcia pęcherzyka żółciowego i to zarówno w metodzie klasycznej jak i laparoskopowej. Ponieważ jest to zabieg wykonywany często i powszechnie na wszystkich oddziałach chirurgii ogólnej w Polsce – jego powikłania stanowią istotny problem medyczny, kompetencyjny i organizacyjny a w konsekwencji także i społeczny. Niezależnie od problemu naprawy powstałych już uszkodzeń dróg żółciowych, prace te omawiają również możliwości ograniczania występowania takich powikłań, w tym także i tych związanych z zabiegami transplantacji wątroby.

Pierwszą pracą z cyklu jest artykuł opublikowany w Transplant Proc. w 2009 roku pt. *Reduction of Biliary Complication Rate Using Continuous Suture and No Biliary Drainage for Duct-to-Duct Anastomosis in Whole-Organ Liver Transplantation*. Publikacja ta powstała w wyniku współpracy dwóch pierwszych autorów, w tym prof. Macieja Wójcickiego i właśnie dr Jerzego Lubikowskiego. Praca stanowi retrospektywną analizę 84 pacjentów po transplantacji wątroby wykonanych w ośrodku autorów i porównuje wprowadzoną modyfikację zespolenia żółciowego. W pierwszej grupie (n=35) zespolenie wykonywano w całości szwem

pojedynczym i szynowano zespolenie wyprowadzonym na zewnątrz drenem. W drugiej grupie (n=49) zrezygnowano ze stosowania drenu i dodatkowo wprowadzono szew ciągły. W efekcie uzyskano poprawę wyników w zakresie zmniejszenia ilości powikłań żółciowych. Ciekawym byłoby ustalenie, która z tych dwóch technicznych zmian szczególnie odpowiada za ten efekt. Powiązanie ich poprzez jednoczesne wprowadzenie nie pozwala na taką analizę. Stosowanie drenu przy zabiegach chirurgicznych jest zwykle wyrazem pewnej naszej ciągle jeszcze niedoskonałej techniki operowania. W tym wypadku dren redukuje ciśnienie wewnątrz przewodów żółciowych a z drugiej strony stanowi wrota zakażenia i jest przyczyną reakcji zapalnej. W konsekwencji poprawy i doskonalenia techniki operacyjnej, niezależnie od rodzaju zabiegu, obserwuje się rezygnację ze stosowania drenów w większości zabiegów chirurgicznych co potwierdza przedstawiona praca. Wybór rodzaj szwu ciągły czy pojedynczy jest dyskusyjny, każdy z nich ma swoje wady i zalety. Szew ciągły jest we wczesnym okresie bardziej szczelny, łatwiej i szybciej się go zakłada ale powoduje większe niedokrwienie zespalanych brzegów i może dawać więcej zwężeń w porównaniu do szwu pojedynczego. Zastosowanie szwu ciągłego do zespoleń dróg żółciowych, a szczególnie tych wąskich, musiało się wiązać z bardzo dobrym opanowaniem techniki jego założenia.

Kolejna, druga praca składająca się na cykl pt. *Surgical management and outcome of bile duct injuries following cholecystectomy: a single-center experience* opublikowana w Langenbecks Arch Surg. w 2011 roku powstała głównie przy udziale dr Jerzego Lubikowskiego. Praca omawia postępowanie chirurgiczne i przebieg pooperacyjny u 35 pacjentów poddanych w ośrodku autora operacjom naprawczym dróg żółciowych w okresie 2001-2009 po uszkodzeniach powstałych w czasie cholecystektomii laparoskopowych (n=27) i klasycznych (n=8). Tego rodzaju operacje naprawcze wymagają wysokich umiejętności chirurgicznych. Ośrodek autora służył tu jako ośrodek referencyjny w tym zakresie i leczył pacjentów przesyłanych z innych oddziałów chirurgicznych. Jako metodę leczenia w uszkodzeniach typu I-III wg podziału Bismuth'a autor zaproponował metodę Hepp-Couinaud polegającą na nacięciu przedniej ściany lewego przewodu żółciowego od okolicy połączenia prawego i lewego przewodu z przedłużeniem nacięcia na lewy przewód żółciowy i zespoleniu tak otwartych przewodów do boku wydzielonej pętli jelitowej typu Y. Zaproponowany sposób umożliwia wykonanie szerokiego zespolenia o dobrym ukrwieniu brzegów, co pozwala na swobodne zastosowania szwu ciągłego i w zdecydowanej większości przypadków gwarantuje szczelność, dobry zrost i brak zwężeń pooperacyjnych. Potwierdzają to wyniki podawane przez autora, który w 85% przypadków nie stwierdził po zabiegu późnych zwężeń i zaburzeń funkcji wątroby. W dwóch przypadkach, z uszkodzeniem typu IV wg Bismuth'a takie leczenie nie było możliwe i konieczna była transplantacja wątroby. Praca ta dowodzi bardzo wysokich

kompetencji chirurgicznych autora i stanowi dowód, że zespół oddziału, którego dr Jerzy Lubikowski jest jednym z liderów, jest zdolny w pełnym zakresie zaopatrzyć wszystkie rodzaje powikłań związanych z drogami żółciowymi przekazanych z innych ośrodków gdzie wyczerpano możliwości takiego leczenia.

Kolejna, trzecia praca pt.: „*Liver transplantation as an ultimate step in the management of iatrogenic bile duct injury complicated by secondary biliary cirrhosis.*” Opublikowana w *Ann transplant.* w 2012 roku stanowi naturalną kontynuację poprzednich publikacji. Dr Jerzy Lubikowski jest tu ponownie pierwszym autorem i głównym wykonawcą pracy. Praca omawia przypadki wtórnej marskości wątroby w konsekwencji uszkodzeń dróg żółciowych. Jest pracą opartą na własnych doświadczeniach wskazującą na transplantację wątroby jako na ostatnią linię leczenia przy niepowodzeniach wcześniejszych prób operacji naprawczych. Leczenia, które jest możliwe tylko w ośrodku transplantacyjnym i jest jego najbardziej zaawansowanym sposobem. Autor omawia rodzaje trudności technicznych związanych z tego typu zabiegiem. Ważnym przesłaniem pracy jest zalecenie, aby operacje naprawcze dróg żółciowych wykonywać w ośrodkach, które mają w tym zakresie odpowiednie doświadczenia i umiejętności oraz pokazanie jak poważne konsekwencje może mieć pozornie prosta i nieskomplikowana cholecystectomy. Publikacja potwierdza duże możliwości techniczne autora potrafiącego z powodzeniem zastosować w tej sytuacji najbardziej zaawansowaną formę leczenia ratującą życie tym chorym.

Ostatnia, czwarta praca; „*Difficult iatrogenic bile duct injuries following different types of upper abdominal surgery: report of three cases and review of literature.*” opublikowana w *BMC Surg.* w 2019 jest szczególnie ciekawa. Omawia przypadki wyjątkowe wśród uszkodzeń dróg żółciowych, które wymagają w czasie leczenia nie tylko doświadczenia ale też indywidualnego kreatywnego postępowania. Wskazuje tu co i jak w danym czasie można zastosować w chirurgicznej walce o odwrócenie skutków tych zagrażających życiu uszkodzeń. Praca, pomimo że oparta tylko na kilku przypadkach – jest moim zdaniem ważnym źródłem istotnych wskazówek postępowania w tego typu leczeniu.

Podsumowując, przedstawione mi do oceny osiągnięcie naukowe złożone z czterech powiązanych prac stanowi kompletne omówienie, które porządkuje zasady postępowania i leczenia uszkodzeń dróg żółciowych. Zawiera wszystkie istotne ogólne zasady oraz dodatkowo ważne zalecenia oparte o własne doświadczenie. Autor na przestrzeni ponad 10 lat dokładnie i wnikliwie obserwował, dokumentował i opracowywał to zagadnienie czego wynikiem są przedstawione prace o bardzo wysokim poziomie merytorycznym. Według załączonych oświadczeń współautorów tych prac, autor był jednoznacznym liderem w trzech pracach lub współliderem w jednej, był autorem koncepcji, wykonawcą i badaczem opracowującym

zebrane i przedstawione w tych publikacjach dane oraz sformułowane wnioski.

Niezależnie od przedstawionego i ocenionego powyżej osiągnięcia naukowego dr Jerzy Lubikowski miał także inne istotne obszary zainteresowań zawodowych i naukowych. Od początków swojej pracy interesował się, wdrażał i stosował w miejscu swojej pracy techniki chirurgii małoinwazyjnej. Jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora nauk medycznych, czyli przed rokiem 2000, jako członek Zespołu Chirurgii Laparoskopowej wprowadził w Polsce pięć nowatorskich zabiegów laparoskopowych związanych z adrenalectomią i operacjami trzustki. Towarzyszyło temu opublikowanie i ogłoszenie 7 prac w których dr Jerzy Lubikowski był pierwszym lub drugim autorem. Także w tym okresie, wraz z zespołem ds. chirurgii laparoskopowej wprowadził do praktyki klinicznej operacje przepuklin pachwinowych metodą TEP. W chwili wdrożenia w 1995r. była metoda niezwykle nowatorska. Do chwili obecnej, po 25 latach, choć powoli staje się tzw złotym standardem w tej dziedzinie, nie jest jeszcze niestety powszechnie opanowana i stosowana w oddziałach chirurgicznych w kraju. W okresie przed doktoratem dr Jerzy Lubikowski był również zaangażowany w badania i zabiegi związane z transplantacją nerek i był współautorem 4 prac z tego zakresu.

Po otrzymaniu tytułu doktora nauk medycznych po roku 2000, w sposób istotny rozwinał swoją aktywność zawodową i naukową. Miało i ma to wyraz w kilku obszarach zainteresowań z których wymienić należy;

- kontynuacja rozwoju chirurgii małoinwazyjnej,
- zaangażowanie się w tworzenie i rozwój programu transplantacji wątroby,
- wkład w diagnostykę, leczenie zabiegowe i opracowanie istotnych obserwacji naukowych związanych z leczeniem chorób trzustki.

Pierwszy z nich jest naturalną kontynuacją zainteresowań sprzed doktoratu i koncentrowały się głównie na zabiegu adrenalectomii. Wynikiem tego było opublikowanie 4 prac, gdzie dr Jerzy Lubikowski jest pierwszym autorem.

Drugim obszarem, o znacznie większym wkładzie pracy jest transplantacja wątroby gdzie w ramach tych zainteresowań w 2007r. uzyskał specjalizację z chirurgii transplantacyjnej. Dokonania organizacyjne, zawodowe i naukowe dr Jerzego Lubikowskiego są na tym polu imponujące. Część doświadczeń związanych z drogami żółciowymi, które były podstawą przygotowania cyklu prac do habilitacji pochodzi właśnie z tego zakresu. Jest tu jednak jeszcze niemała część dorobku, która przyczyniła

się do powstania ponad 14 innych publikacji. Prowadzenie transplantacji narządu, jest w danej dziedzinie świadectwem najwyższego poziomu możliwości organizacyjnych i merytorycznych oddziału i zespołu, którego współtwórcą i członkiem jest dr Jerzy Lubikowski.

Trzecim obszarem zainteresowań, będącym niejako niezbędnym uzupełnieniem poprzednich jest trzustka. Nie jest możliwe sprawne poruszanie się w polu operacyjnym związanym z wątrobą i drogami żółciowymi bez dobrego opanowania operacji w zakresie trzustki. Jak wskazują przedstawione w autoreferacie dane i 6 publikacji dr Lubickiego, także w tym zakresie posiada on wysokie umiejętności techniczne, które pozwoliły mu na włączenie się w znaczący sposób do badań naukowych w tej dziedzinie.

Dorobek naukowy dr Jerzego Lubikowskiego przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora medycyny obejmował 15 publikacji w czasopismach nie posiadających wówczas nadanego wskaźnika IF i 46 prezentacji na konferencjach naukowych w tym 18 zagranicznych. Jednak jego właściwy dorobek powstał w okresie po roku 2000 już po doktoracie. Obejmuje on 36 prac naukowych w tym 24 znajdujące się w bazie Journal Citation Reports. W 6 publikacjach jest pierwszym autorem, w tym w 3 pracach z cyklu prac składających się na osiągnięcie naukowe będące podstawą ocenianego dorobku.

Według przedstawionej analizy bibliometrycznej przez Bibliotekę Główną Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego sumaryczny IF dorobku naukowego dr Jerzego Lubikowskiego wynosi 33,604 a punktacja KBN/MNiSW – 731, w tym odpowiednio punktacja za osiągnięcie naukowe będące podstawą wniosku IF 5,391 i KBN/MNiSW – 137 pkt. Liczba cytowań wg indeksu Hirscha z 09.04.2020 r. wynosi 8, a liczba cytowań 178.

Poza omówionym powyżej dorobkiem naukowym, dr Jerzy Lubikowski posiada spore osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne – prowadził liczne szkolenia w zakresie wideoskopowych operacji guzów nadnerczy w 6 różnych ośrodkach chirurgicznych w kraju, w tym w 3 ośrodkach uniwersyteckich; w UM w Gdańsku, w UJ w Krakowie i w UM w Katowicach. Był kierownikiem specjalizacji trzech lekarzy w zakresie chirurgii ogólnej i jednego w zakresie transplantologii klinicznej. Był współzałożycielem a później kierownikiem Zespołu Laparoskopowego przy oddziale chirurgii a także

pododdziału Chirurgii Wątroby, Trzustki, Dróg Żółciowych i Transplantacji Wątroby przy tym oddziale. W latach 2002 – 2008 brał udział w organizacji trzech międzynarodowych konferencji naukowych z dziedziny transplantacji wątroby oraz chorób trzustki i wątroby. Jest członkiem Towarzystwa Chirurgów Polskich.

W podsumowaniu przedstawionej powyżej analizy osiągnięcia naukowego pt. „Ocena skuteczności kompleksowego leczenia chirurgicznego jatrogennych uszkodzeń dróg żółciowych powstałych w następstwie zabiegów chirurgicznych oraz metod zapobiegania i leczenia powikłań żółciowych związanych z transplantacją wątroby” oraz pozostałego dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego doktora medycyny Jerzego Lubikowskiego stwierdzam, że w pełni i jednoznacznie zasługują one na ocenę pozytywną i kwalifikują wniosek dr med. Jerzego Lubikowskiego do dalszego postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki medyczne.

